

Kijk op Leraren - Tussenrapportage

Behoeftedonderzoek onder leraren in Utrecht en Flevoland

Filmhub Midden doet doorlopend onderzoek naar filmeducatie in het onderwijs in de regio Utrecht en Flevoland. In de periode november 2020 tot en met maart 2021 zijn gesprekken gevoerd met leraren uit het primair onderwijs (po) en het voortgezet onderwijs (vo). De resultaten vormen een regionale aanvulling op het eerder uitgevoerde landelijke onderzoek naar de behoeften van leraren op het gebied van filmeducatie (Motivaction, in opdracht van het Landelijk Netwerk Filmeducatie, 2019).

Onderzoeksgroep

De provincie Utrecht telt 484 po-scholen, 115 vo-scholen en 54 scholen voor speciaal onderwijs. De provincie Flevoland heeft 177 po-scholen, 46 vo-scholen en 19 scholen voor speciaal onderwijs.

Op het moment van het schrijven is er in de provincie Utrecht met 5 po-leerkrachten en 6 vo-docenten gesproken. In de provincie Flevoland is er met 3 po-leerkrachten en 2 vo-docenten gesproken. Deze rapportage is een levend document en wordt bijgewerkt.

Uitgangspunten

In de gesprekken met de leraren stonden de volgende thema's centraal:

- wat is de huidige situatie op school omtrent filmeducatie
- wat is de houding van de leraar ten opzichte van filmeducatie
- wat zijn de behoeftes op het gebied van scholing en deskundigheidsbevordering in de regio.

Uit deze gesprekken is een veelzijdig beeld ontstaan. Op basis hiervan formuleert Filmhub Midden een aantal concrete aanbevelingen die dienen als basis van het actieplan Filmhub Midden 2021-2023.

Deel 1. Bevindingen

Leraren missen (inhoudelijke) kennis over filmeducatie.

"Wat filmeducatie is... Dat je vragen stelt over een film? Eigenlijk nooit echt over nagedacht nu je het zo vraagt" (leerkracht po, Amersfoort)

Wat is filmeducatie nu precies? De antwoorden van leraren op deze vraag lopen zeer uiteen, en is in de meeste gevallen een beperkte visie op filmeducatie. Waar een deel van de leraren het kijken van en vragen stellen over film benoemt, kaart een ander deel het maken van film met leerlingen aan. Er is echter maar een handjevol leraren dat zowel het kijken als het maken van film benoemt. De woorden 'onderzoeken van' en 'reflecteren op' worden niet genoemd. Het zijn de leraren die zich uit eigen motivatie in filmeducatie hebben verdiept of een achtergrond in film hebben (bijvoorbeeld een studie filmwetenschappen) die een passendere definitie van filmeducatie weten te geven. Daarnaast valt het op dat leraren maar beperkt kunnen verwoorden wat er van film te leren valt. Ook geven leraren aan niet goed te weten of ze met de vragen die ze nu bij bewegend beeld stellen daadwerkelijk bezig zijn met filmeducatie.

Leraren zijn onbewust bezig met filmeducatie.

"Wij doen op school niets met filmeducatie" (leerkracht po, Almere)

Veel leraren realiseren zich niet dat ze in meer of mindere mate al met filmeducatie bezig zijn. Zo gaf een po-leerkracht voorafgaand aan het gesprek aan niets met filmeducatie te doen. Gaandeweg noemde deze leerkracht echter enkele concrete voorbeelden van filmeducatie in zijn school. Hij kon deze echter niet koppelen aan de term filmeducatie, omdat hij filmeducatie in eerste instantie zag als speelfilmeducatie. Dit voorbeeld staat niet op zichzelf en illustreert een merendeel van de gesprekken.

Leraren zeggen wél het belang van filmeducatie in te zien.

"Je ziet dat film enorm leeft bij de leerlingen en ik vind dat je daar wel iets mee moet doen" (leerkracht po, Almere)

Vrijwel alle leraren, zowel po als vo, geven bij de vraag of zij filmeducatie belangrijk vinden aan onderwijs over bewegend beeld belangrijk en waardevol voor leerlingen te vinden. Leraren realiseren zich dat beeldtaal, net als gesproken en geschreven taal, overal aanwezig is. Een overgroot deel van de leraren onderkent dat kijk- en maakonderwijs over film de leerling zou verrijken.

Leraren zien filmeducatie als een verzwaring van hun takenpakket (po) of als iets wat bij de kunstvakken thuishoort (vo).

"Filmeducatie is zeker belangrijk, maar er zijn veel dingen belangrijk. We hebben te maken met een overvol rooster en door corona ook nog met leerachterstanden. Er is eigenlijk geen plek voor filmeducatie in het curriculum" (leerkracht po Almere)

In het po valt het op dat er bij filmeducatie snel wordt gedacht aan een nieuw vak in het al overvolle rooster. De mogelijkheid om filmeducatie vakgeïntegreerd of projectmatig aan te bieden wordt niet direct gezien. In het vo wordt filmeducatie vooral gezien als iets dat bij de kunstvakken hoort.

Ondanks de inzet van bewegend beeld in de lessen is er nog weinig sprake van filmeducatie.

"In de pauze kijken de leerlingen altijd filmpjes... Ik zet het eerlijk gezegd ook wel in om ze een beetje stil te houden" (leerkracht po, Almere)

Vrijwel alle ondervraagde leraren in het po en vo zetten in hun lessen bewegend beeld in. In het po is dat vooral bij de zaakvakken, in het vo wordt er een grotere diversiteit aan vakken genoemd. Bij de vraag met welk doel dit bewegend beeld wordt ingezet is het antwoord in bijna alle gevallen ter ontspanning of dat film wordt ingezet ter ondersteuning van de lesstof. Leraren hopen dat leerlingen de stof zo beter verwerken en onthouden. Hierbij is er sprake van de inzet van bewegend beeld, maar geen sprake van filmeducatie.

Leraren zien beren op de weg bij het maken van film.

"Ik weet zelf niet hoe ik film kan maken, dus hoe kan ik dat dan aan mijn leerlingen overbrengen? Ik ken die montageprogramma's niet. Daarnaast hebben we de apparatuur niet op school en als we die wel zouden hebben weet ik nog steeds niet hoe het werkt. Het is geen onwil, maar ik voel me gewoon niet bevoegd op dat gebied." (leerkracht po, Utrecht)

Leraren zien drempels voor de uitvoering van filmeducatie. Naast overvolle roosters, het stellen van andere prioriteiten en een gebrek aan inhoudelijke kennis over filmeducatie, wordt specifiek het maken van film door het merendeel van de gesproken leerkrachten in het po als een onmogelijkheid gezien. Hierbij wordt de afwezigheid van geschikte filmapparatuur op school en het gebrek aan technische kennis van deze apparatuur van de leerkracht benoemt.

"Ik vind het voor mijn leerlingen belangrijk dat ze film leren maken ter voorbereiding op het examen. Daarvoor moeten ze een aantal dingen kunnen, bijvoorbeeld iets monteren. Voor film kijken hebben ze geen aandacht, dus daar focus ik niet op." (docent vmbo, Amersfoort)

In het vo zien docenten meer kansen om met leerlingen film te maken. Kanttekening hierbij is dat de gesproken vo-docenten veelal kunstdocenten zijn.

Deze leraren lijken zich door hun vooropleiding en ervaring comfortabeler te voelen bij het creëren van film met leerlingen.

Er is meer aandacht voor andere kunst disciplines dan voor film, filmeducatie rust op de schouders van individuele leraren en het maakt geen vast onderdeel uit van het curriculum

"We zijn een school in opleiding tot CMK-3 school en doen aan fotografie, theater, muziek en dans. Maar eigenlijk doen we niets specifiek met film... Film heeft eigenlijk geen plek bij ons, nu ik erover nadenk" (leerkracht po, Amersfoort)

Een deel van de po-leerkrachten geeft aan dat het aanbod van het kunst- en cultuuronderwijs aan leerlingen veelal gericht is op dans, theater, beeldend en muziek. Een ander deel van de ondervraagde leerkrachten zegt dat er op school überhaupt geen structurele aandacht voor kunst- en cultuuronderwijs is. Het kunstaanbod voor leerlingen is hapsnap en sterk afhankelijk van de acties van individuele leraren.

Bijna iedere leraar kan, als zij terugkijken op de afgelopen vijf jaar, filmeducatie activiteiten benoemen die op school hebben plaatsgevonden. Deze activiteiten zijn geïnitieerd door een individuele leerkracht of eenmalig op school georganiseerd i.s.m. een cultuurbemiddelaar of filmaanbieder. Filmeducatie wordt in het po niet structureel aan de leerling aangeboden.

"Volgens mij hebben de tweedejaars vorig jaar inderdaad iets met film gedaan..." (docent vo, Zeist)

In het vo lijkt er, op basis van onze gesprekken, meer aandacht voor filmeducatie te zijn dan in het po. Het initiatief en de uitvoer van filmeducatieve activiteiten ligt echter vooral bij de vakdocenten kunst, waardoor er geen schoolgedragen kijk of visie op filmeducatie is. Net als in het po wordt filmeducatie gedragen door individuele docenten. Het is zelden vastgelegd in een plan.

Leraren zijn niet op de hoogte van bestaande online platforms met filmeducatief aanbod.

"Ik wist helemaal niet dat dit bestond! Ik ga volgende week meteen zo'n LessonUp les met mijn havo-klas uitproberen. Volgens mij vinden ze dat hartstikke leuk, zeker nu we alleen maar aan online-onderwijs kunnen doen." (docent havo/vwo, Doorn)

De meeste leraren geven aan dat zij het beeldmateriaal voor hun lessen vooral vinden op YouTube, SchoolTV, NOS en op enkele bekende streaming platforms zoals Netflix. Wat opvalt is dat educatieve websites die gericht zijn op filmeducatie (bijvoorbeeld kijk-goed of filmeducatie op LessonUp) niet genoemd worden. Leraren geven aan interesse te hebben aan kant-en-klare filmlessen en een database waarin zij snel film aansluitend op onderwerpen of thema's kunnen vinden, maar zijn er niet van op de hoogte dat deze al bestaan.

Deel 2. Behoeften van leraren

Op basis van de bevindingen die hierboven beschreven staan, kunnen we een aantal (soms latente) behoeften van de leraren in onze regio uiteenzetten.

Leraren hebben behoefte aan kennis over de volledige inhoud van filmeducatie en de opbrengst van filmeducatie voor hun leerlingen.

"Leraren willen altijd weten wat de opbrengst is voor hun leerlingen. Als je ze daarvan weet te overtuigen, gaan ze ermee aan de slag" (docent vo, Amersfoort)

Filmeducatie is, op een enkele uitzondering na, geen gesneden koek in Utrecht en Flevoland. Leraren hebben er geen volledig beeld bij wat filmeducatie is. Voor de meeste leraren in de regio zal het informeren over het belang van filmeducatie en de opbrengst voor hun leerlingen een noodzakelijke stap zijn om ze er warm voor te krijgen.

Leraren hebben behoefte aan basiskennis op het gebied van filmanalyse

"Ik zou wel een keer per maand aandacht willen besteden aan het onderzoeken van bewegend beeld. Dat is denk ik haalbaar, nuttig en leuk voor mijn leerlingen. Maar welke vragen stel ik dan precies?" (leerkracht po, Amersfoort)

Veel leraren zeggen behoefte te hebben aan basisvaardigheden filmanalyse om zo zelfverzekerder met leerlingen te kunnen praten over film en bewegend beeld met leerlingen te onderzoeken. Een groot deel van de leraren zou bijvoorbeeld willen weten wat goede vragen zijn die je bij film kunt stellen. Leraren zeggen er over het algemeen voor open te staan om een (korte) basistraining filmanalyse te volgen.

Leraren willen aan de hand genomen worden als het gaat om film maken.

"Het zou voor mij ideaal zijn als ik eerst kan meekijken met iemand die er meer verstand van heeft dan ik." (leerkracht po, Amersfoort)

Veel leraren geven aan niet goed te weten hoe ze film kunnen maken met hun leerlingen. Leraren zeggen niet goed te weten hoe de techniek werkt en vinden het spannend om hiermee te experimenteren. Het idee leeft dat ze zelf van de hoed en de rand moeten weten voordat ze hieraan kunnen beginnen met leerlingen. Daarnaast is volgens de leraren de juiste apparatuur vaak niet op school aanwezig, waardoor ze het niet kunnen doen. Ook vraagt het creëren van bewegend beeld met leerlingen veel voorbereidings- of lestijd van leraren, wat een extra drempel creëert. Meerdere leraren vragen om concrete lesideeën of opdrachten als het gaat om het maken van film.

Betreft het maken van film geven leraren er de voorkeur aan om deze expertise de school in te halen. Veel leraren geven aan het fijn te vinden als ze eerst kunnen meekijken bij het maken van film met hun leerlingen, om er zo zelf vaardiger in te kunnen worden.

Leraren willen weten waar zij geschikte film voor hun leerlingen kunnen vinden en hebben behoefte aan inspiratie en lesideeën.

"Waar vind ik kwaliteitsfilm voor mijn leerlingen?" (docent mavo, Doorn)

Een groot deel van de leraren geeft aan dat het tijdrovend is om geschikte film voor hun leerlingen te vinden. Leraren zeggen vooral behoefte te hebben aan een database met een goed zoekfilter, waar zij snel film en fragmenten kunnen vinden die geschikt zijn voor hun leerlingen.

Ook werken steeds meer scholen thematisch en komt er een aantal keer naar voren in de gesprekken dat leraren interesse hebben in film die aansluit op hun thema's. Zij zien kansen om filmeducatie binnen de bestaande thema's te integreren en zouden geholpen zijn met een filmdatabase waarin zij snel film op thema kunnen vinden.

"Leraren willen niet te veel theorie. Ze willen praktische tips, iets wat je direct kunt doen met leerlingen. Daar gaan we goed op!." (leerkracht po, Rhenen)

Leraren hebben daarnaast behoefte aan inspiratie en concrete lesideeën als het gaat om filmeducatie. Een aantal leraren geeft aan ervoor open te staan meer te willen weten over succesvolle filmactiviteiten op andere scholen.

Deel 3. Acties Filmhub Midden

Dit onderzoek heeft laten zien dat persoonlijk contact met leraren een groot verschil kan maken in hun denkwijze over filmeducatie. Als je de term filmeducatie tijdens het gesprek toelicht, de opbrengst voor de leerlingen uiteenzet en concrete voorbeelden van lesideeën aandraagt, zie je het enthousiasme over filmeducatie toenemen en de bereidheid ermee aan de slag te gaan groeien. Deze persoonlijke gesprekken zijn een flinke tijdsinvestering, maar zijn naar onze mening essentieel om filmeducatie uiteindelijk in het onderwijs te verankeren. Filmhub Midden zal dus blijven inzetten op persoonlijk contact met scholen en leraren om het belang van filmeducatie onder de aandacht te brengen en deze doelgroep op maat te adviseren en begeleiden.

Op basis van de behoeften die bij leraren zijn vastgesteld, kunnen wij samenvattend de volgende concrete acties uitvoeren om leraren en scholen in onze regio zo goed mogelijk te bedienen

- **Informereren:** De persoonlijke benadering van onze hub naar leraren vasthouden en hiermee de inhoud en het belang van filmeducatie onder de aandacht blijven brengen. Filmeducatie is nog zo onontgonnen dat informatie over de inhoud en het belang ervan noodzakelijk is.
- **Trainen:** Basistrainingen filmeducatie aanbieden voor leraren van het primair en voortgezet onderwijs, met als primair doel leraren een basis te geven om zelfverzekerder te kunnen beginnen met filmeducatie (kijken en maken) in de klas.
- **Verbinden:** Scholen, aanbieders en cultuurbemiddelaars met elkaar verbinden, zodat leraren die drempels ervaren bij het maken van film met leerlingen deze expertise de school in kunnen halen.
- **Uitlichten:** Bestaande platforms met (kant en klare) filmeducatie lessen zoals LessonUp herhaaldelijk onder de aandacht blijven brengen, in o.a. het persoonlijke contact met de scholen, trainingen en de nieuwsbrief.
- **Inspireren:** Leraren elkaar laten inspireren om filmeducatieve activiteiten met de leerlingen te ondernemen. Onze rol is daarbij ook om de uitwisseling van succesvolle filmeducatieve activiteiten (best practises) tussen scholen te stimuleren. Enthousiasme is aanstekelijk en goed voorbeeld doet volgen.

Voor dit onderzoek is gesproken met leraren van de onderstaande scholen:

primair onderwijs

De Lichtboei, Almere
De Archipel, Almere
De Zevensprong, Amersfoort
De Kameleon, Amersfoort
CBS Coolsma, Driebergen
OBS de Zuidwend, Eemnes
RKBS De Stek, Houten
Agnesschool, IJsselstein
De Schakel, Leersum
't Palet, Leusden
Cuneraschool, Rhenen
STIP VSO, Utrecht
Jenaplanschool de Kring, Woerden

voortgezet onderwijs

Het Element, Amersfoort
Mavo Muurhuizen, Amersfoort
Vathorst College, Amersfoort
Corderius College, Amersfoort
Arte College, Almere
Mavo Doorn, Doorn
SG de Rietlanden, Lelystad
Het Christelijk Lyceum, Utrecht
De Passie, Utrecht
X11, Utrecht
Het Perron, Veenendaal
OVMZ, Zeist